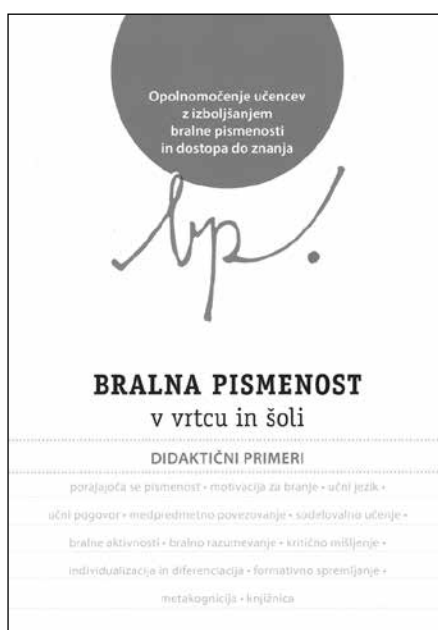
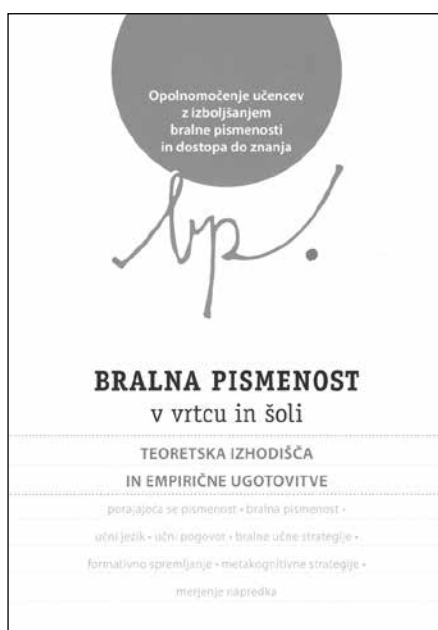

Bralna pismenost v vrtcu in šoli ali Sklepno dejanje projekta Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja

> Alja Bratuša

BRALNA pismenost v vrtcu in šoli. Teoretska izhodišča in empirične ugotovitve. Uredili Fani Nolimal in Tanja Novakovič. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013. 360 str. ISBN 978-961-03-0156-1. Dostopno na spletni strani: <http://www.zrss.si/digitalnknjiznica/>.

BRALNA pismenost v vrtcu in šoli. Didaktični primeri. Uredili Fani Nolimal in Tanja Novakovič. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013. 492 str. ISBN 978-961-03-0157-8. Dostopno na spletni strani: <http://www.zrss.si/digitalnknjiznica/>.

Medtem ko šolniki še vedno z zaskrbljenostjo tehtamo nedavne rezultate PISA 2012, je pri založbi Zavoda RS za šolstvo izšla obsežna publikacija **Bralna pismenost v vrtcu in šoli** v dveh delih. Prvi del je namenjen teoretičnim izhodiščem in empiričnim ugotovitvam projekta *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja*, ki ga je v šolskih letih 2011/2012 in 2012/2013 razvil, vodil in usmerjal tim strokovnjakov zavoda ob pomoči strokovnjakov s področja šolstva iz različnih državnih institucij, vključno z Univerzo v Ljubljani. V projektu je sodelovalo 42 osnovnih šol, ki so se odzvale javnemu razpisu. Drugi del strokovne monografije prinaša pester nabor didaktičnih primerov, ki so jih prispevali učitelji in strokovni delavci sodelujočih šol. Objavljeni prispevki so bili predstavljeni tudi na sklepnih konferenci projekta *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja*, ki je potekala julija 2013 v Ljubljani.

Urednici dr. Fani Nolimal in Tanja Novakovič sta prispevke sodelujočih strokovnih delavcev šol, pedagoških svetovalcev in zunanjih strokovnjakov, vključno z vabljenima predavateljicama iz tujine, razporedili v znanstveni in strokovni del. Znanstveni del s podnaslovom *Teoretska izhodišča in empirične ugotovitve* obsega pet poglavij.

V prvem poglavju, *Razvoj pismenosti in znanja z razumevanjem ter prispevek projekta Opolnomočenje učencev*, zavzema osrednje mesto prispevek dr. Fani Nolimal, ki poglobljeno predstavlja teoretska izhodišča in temeljne dejavnike za razvoj bralne pismenosti ter jih primerja z izhodišči projekta *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja*. Avtorica izčrpno predstavi metodologijo spremljanja in evalvacije projekta, poda oceno učinkovitosti projekta, ga osvetli s perspektive pričakovanih dosežkov in izpostavi izzive za nadaljnji razvoj pismenosti. Preostali prispevki v

prvem poglavju prinašajo sodobna spoznanja na področju od porajajoče se pismenosti v predšolskem obdobju (dr. Ljubica Marjanovič - Umek) do dejavnikov in strategij za razvoj bralne pismenosti v obdobju osnovnošolskega in nadaljnje izobraževan-

ja. *Dr. Leopoldina Plut - Pregelj* v svojem prispevku poudarja povezanost teoretičnih pogledov na znanje in učenje s poučevanjem branja z razumevanjem, pri čemer izpostavi pomen učnega pogovora kot povezovalne metode pri razvijanju branja z razumevanjem. Poglavje zaključujeta prispevka *mag. Mirka Zorman* in *dr. Nataše Potočnik*, ki opozarjata na učinkovite strategije in modele za razvoj komunikacijske dejavnosti pisanja.

V drugem poglavju, *Učni jezik, bralne učne strategije (BUS) in metakognitivni procesi*, *mag. Vida Gomivnik Thuma* izpostavlja pomen učnega jezika za razvijanje mišljenja in sporazumevalnih zmožnosti, prispevka *dr. Sonje Pečjak* in *dr. Milene Kerndl* pa se osredotočata na pomen motivacijskih, kognitivnih in metakognitivnih strategij, slednji tudi na vzpostavitev literarnoreceptijske metakognicije.

V tretjem poglavju, *Diferencirana učna podpora za razvoj pismenosti*, se *mag. Katica Pevec Semec* ukvarja s primankljaji in šibkim bralnim razumevanjem pri učencih iz manj spodbudnega okolja, *dr. Ada Holcar Brunauer* pa predstavlja formativno spremljanje in vrednotenje znanja.

V četrtem poglavju, *Spremljanje in evalvacija dosežkov projekta, mejenje napredka in načrti za naprej*, strokovnjaki z več zornih kotov kritično osvetljujejo dosedanje delo v projektu *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja*. *Ddr. Barica Marentič Požarnik* opozarja na pomen projekta za profesionalno rast učiteljev, *dr. Gašper Cankar* prikazuje možnost ocenjevanja pismenosti s pomočjo rezultatov nacionalnega preverjanja znanja, *dr. Stanka Preskar* opozarja na razvoj digitalne pismenosti pri naravoslovnih predmetih, *mag. Pavla Karba* vrednoti bralno pismenost pri državljski in domovinski vzgoji ter etiki, *mag. Mariza Skvarš* in *Sandra Mršnik* pa izpostavljata pomembne premike in spremembe v praksi.

Sklepno poglavje, *Instrumenti spremljanja in evalvacije dosežkov*, vsebuje širok nabor vprašalnikov, obrazcev in lestvic, ki so bili razviti za potrebe spremljave in evalvacije projekta.

Strokovni del priročnika s podnaslovom *Didaktični primeri* začenja študija primera Osnovne šole Dobravlje z napotki, kako se lotiti analize stanja in izvedbe projekta izboljševanja bralne pismenosti. Preostalih 46 prispevkov je urejenih v pet poglavij. V poglavju *Porajajoča se pismenost v vrtcu in osnovni šoli* avtorice nizajo primere za spodbujanje pismenosti in sporazumevalnih zmožnosti v zgodnjem obdobju otroštva tako v vrtcu kot oddelkih podaljšanega bivanja in prvem razredu. Drugo poglavje je naslovljeno *Motivacija za branje*. Šole predstavljajo različne šolske in obšolske dejavnosti, ki spodbujajo bralne interese otrok, tudi učencev iz manj spodbudnega okolja. Prispevki tretjega poglavja, *Strategije za izboljšanje branja z razumevanjem*, prinašajo primere dobre prakse s poudarkom na uporabi bralnih učnih strategij (PV3P, Paukova metoda, pojmovne mreže itd.), ki vodijo k doseganju višjih ravni bralne pismenosti. Četrto poglavje se posveča *Učnemu jeziku in učnemu pogovoru* kot pomembnemu elementu pri razvijanju kritičnega mišljenja, socialnih in sporazumevalnih kompetenc. Ker se učitelji pri svojem delu velikokrat srečujejo z učenci iz depriviligiranih okolij, so v poglavju *Notranja učna diferenciacija in individualizacija* skušali pojasniti, kako npr. učencem z vedenjskimi in učnimi težavami ali Romom zagotoviti optimalno okolje za razvoj bralnih zmožnosti in s tem posredno vplivati na večjo socialno vključenost.

V sklepnem poglavju, *Bralna pismenost pri vseh predmetih*, avtorji dokazujejo, da aktivnosti za zviševanje bralnih dosežkov učencev terjajo tako poglobljeno poznavanje bralnih učnih strategij, uporabo sodobnih oblik in metod učenja kot medpredmetno sodelovanje in sinergično delovanje učiteljev in drugih strokovnih delavcev šole.

Čeprav pričujoča publikacija vključuje slogovno, strokovno in kakovostno raznolike avtorje, je urednicama s smiselnim oblikovanjem zaokroženih poglavij kot tudi z uvodnimi pojasnili v obeh delih uspelo ustvariti svojevrsten povzetek prizadevanj slovenske šolske javnosti za razvoj pismenosti. Zlahka najdemo vzporednice med kompleksnostjo, naporom in širino monografije ter problemom dvigovanja ravni pismenosti pri zelo raznoliki populaciji otrok od vrtca do konca osnovne šole. Posebej bi pohvalili prispevke vodilnih strokovnjakov s področja bralnega opismenjevanja, ki prinašajo sveža svetovna spoznanja na tem področju ter kritično na podlagi slovenskih in širših raziskav opozarjajo na področja, ki jim pri dvigovanju ravni znanja ne posvečamo dovolj pozornosti (npr. učni jezik in učni pogovor, metakognitivne strategije pri procesu učenja, strategije pisanja, diferencirana učna podpora). Iz vsebinske pestrosti in obsežnosti se odraža, da je projekt *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja* ne samo »temeljito razburkal poučevanje, odnose, razmišljanje sodelujočih šol, učiteljev in zunanjih strokovnjakov«, kot je zapisala ddr. Barica Marentič Požarnik, ampak jih tudi usmeril k iskanju odgovorov.

Šolski knjižničarji lahko publikacijo uvrstimo na polico za lastno obvezno domače branje (če bomo med 200 srečneži, ki bodo prejeli tiskan izvod) ali bomo do nje dostopali v spletni digitalni knjižnici Zavoda RS za šolstvo. V njej bomo našli pronicljivo teoretsko podporo našim prizadevanjem. V vsakdanji pedagoški praksi je zelo uporaben tudi za potrebe projekta razvit instrumentarij spremljanja in vrednotenja. Čeprav so nekateri primeri učiteljev in strokovnih delavcev praktikov, predvsem iz poglavja *Motivacija za branje*, knjižničarjem že dobro znani, jih bodo morda ponovno ali na novo opomnili, kako lahko šolska knjižnica prispeva k dvigu ravni pismenosti. Prispevki učiteljev pa naj bodo tudi v razmislek, kako načrtovati ure medpredmetnega sodelovanja posameznih predmetov s knjižničnim informacijskim znanjem in kako naj knjižnica pomaga t. i. ranljivim skupinam svojih uporabnikov. Ne nazadnje omenimo, da smo tudi šolski knjižničarji avtorji ali soavtorji nekaj didaktičnih primerov, v drugih smo neposredno ali posredno navzoči, kar nakazuje na našo pomembno vlogo pri bralnem opismenjevanju.

Starejši kolegi se boste spomnili, da smo šolski knjižničarji tvorno in z veliko željo po spremembah sodelovali pri nastanku nacionalne strategije pismenosti 2006 (mag. Majda Steinbuch, dr. Silva Novljan), ki pa se je, spodbujena z zaskrbljujočimi dosežki v mednarodni raziskavi PISA 2009, šele s projektom *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja 2011* začela udeleževati v pravem pomenu besede. Kot ugotavljajo tvorci projekta, bomo potrebovali za boljše dosežke, ki bodo zajeli tudi več slovenskih vrtcev in šol, še veliko prizadevanj in časa, vendar sklenimo z mislijo *Marize Skvarč* in *Sandre Mršnik*, da je ne le projekt, ampak tudi pričujoče znanstveno-strokovno delo »tlača trska, ki mora v naslednjih letih zanentiti požar«.

> **Alja Bratuša**, univ. dipl. bibliotekarka, je šolska knjižničarka na OŠ Polzela.
Naslov: Šolska ulica 3, 3313 Polzela
Naslov e-pošte: alja.bratusa@guest.arnes.si